

Παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο

Τόμ. 5, Αρ. 1 (2011)

Τεύχος 5

παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο
διεθνής περιοδική έκδοση παιδαγωγικών προβληματισμών

Τεύχος, 5 Μάιος 2011

Μετασχηματισμός: ένα κεντρικό ζήτημα στη μάθηση και στη διδασκαλία

Ελένη Σκούρτου

doi: [10.12681/revmata.31100](https://doi.org/10.12681/revmata.31100)

Copyright © 2022, Ελένη Σκούρτου

Άδεια χρήσης [##plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-sa4##](https://plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-sa4##).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Σκούρτου Ε. (2022). Μετασχηματισμός: ένα κεντρικό ζήτημα στη μάθηση και στη διδασκαλία. *Παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο*, 5(1), 98–99. <https://doi.org/10.12681/revmata.31100>

Μετασχηματισμός: ένα κεντρικό ζήτημα στη μάθηση και στη διδασκαλία

Ελένη Σκούρτου*

skourtou@rhodes.aegean.gr

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Σε πολλά κείμενα που αναφέρονται σε ζητήματα μάθησης και οργάνωσης της διδασκαλίας η έννοια του μετασχηματισμού είναι κεντρική.

Με αφορμή το κείμενο του Α. Σοφού στο παρόν τεύχος, στο οποίο (στην παράδοση του Kron) αναφέρεται ότι:

«...ο εκπαιδευτικός καλείται να «μετασχηματίσει» την ακαδημαϊκή/σχολική γνώση, δηλαδή τις επιστημονικές γνώσεις, θεωρώντας τις, όχι ως δευτερογενείς γνώσεις, τις οποίες πρέπει να μεταφέρει στους μαθητές χωρίς καμία παιδαγωγική και διδακτική παρεμβολή, αλλά ως σημείο αναφοράς για τη δημιουργία εκπαιδευτικών περιβαλλόντων εργασίας από όπου θα παραχθούν γνώσεις»

Θα επιχειρήσουμε σε αυτό το σημείωμα να αναφερθούμε στις δύο όψεις του μετασχηματισμού: στο μετασχηματισμό της γνώσης από την πλευρά του μαθητή και στο μετασχηματισμό της γνώσης από την πλευρά του εκπαιδευτικού.

Σε πολλά κείμενα για τη μάθηση και την οργάνωση της διδασκαλίας τόσο σε συμβατικό (βλ. π.χ. Wells 1999, Cummins 2000) όσο και σε ηλεκτρονικό περιβάλλον (Wells & Claxton 2002), Cummins, Brown & Sayers 2007) η αναμενόμενη αναφορά στο μετασχηματισμό αφορά το μαθητή και τη μάθηση και λιγότερο τον εκπαιδευτικό. Ίσως στο κείμενο του Wells (1999) που αποτολμά έναν, κατά τη γνώμη μας, σημαντικό συσχετισμό γνωσιακών και γλωσσικών προσεγγίσεων στη μάθηση, συνδυάζοντας γνωσιακά και κοινωνικοπολιτισμικά σχήματα του Vygotsky, του Brunner με γλωσσικά εργαλεία του Halliday, να σημειώνεται πρώτη φορά με ξεκάθαρο τρόπο μία στροφή από το μετασχηματισμό της γνώσης του μαθητή στο μετασχηματισμό των εργαλείων (και της γνώσης του εκπαιδευτικού).

Βοηθάει εδώ να αναφερθούμε στο κλασικό εννοιολογικό σχήμα του Vygotsky για τη «ζώνη επικείμενης ανάπτυξης» (zone of proximal development) το οποίο αντιστοιχεί στο φάσμα της γνωστικής ανάπτυξης ενός παιδιού, όταν, πέρα από αυτά που είναι σε θέση να κάνει και να κατανοεί μόνο του, κάνει και κατανοεί πράγματα και έννοιες με τη βοήθεια άλλων ανθρώπων και άλλων εργαλείων. Σε μία γλωσσικά και πολιτισμικά (σχετικά) ομοιογενή σχολική κοινότητα, όπου ο εκπαιδευτικός διδάσκει παιδιά που έχουν ίδιες ή παρόμοιες γλωσσικές και πολιτισμικές καταβολές με τον ίδιο, η ζώνη επικείμενης ανάπτυξης ίσως να αφορά αποκλειστικά ή κυρίως τα παιδιά. Ο μετασχηματισμός υλοποιείται όταν οι μαθητές με τη βοήθεια του δασκάλου τους, των συμμαθητών τους και των εργαλείων μετασχηματίζουν την καθημερινή γνώση, που φέρνουν από το σπίτι τους, σε ακαδημαϊκή γνώση, προχωρώντας έτσι ένα βήμα παραπέρα στο φάσμα γνωσιακής ανάπτυξης που ο Vygotsky ονόμασε ζώνη επικείμενης ανάπτυξης. Κατά το Wells, μόνο όταν έχουμε μετασχηματισμό, έχουμε γνώση. Δεν είναι τυχαίο που ο ίδιος αναφερόμενος στη γνώση δεν προτιμάει το ίδιο ουσιαστικό (γνώση / knowledge), αλλά εστιάζει και επισημαίνει την διαδικασία της μάθησης (knowing) που περιλαμβάνει τόσο μία πορεία όσο και το αποτέλεσμα της. Ο ίδιος επισημαίνει την κεντρική σημασία της γλώσσας σε αυτή τη διαδικασία που και αυτή μετασχηματίζεται από καθημερινή γλώσσα σε γλώσσα του σχολείου ή ακαδημαϊκή γλώσσα. Παραμένοντας στο Wells, είναι αυτός που έθιξε το θέμα του μετασχηματισμού σε σχέση με τον εκπαιδευτικό. Θα λέγαμε εδώ ότι όσο μεγαλύτερη η γλωσσική και πολιτισμική διαφοροποίηση ανάμεσα στο σπίτι και στο σχολείο τόσο πιο σημαντική η διαδικασία του μετασχηματισμού για τον εκπαιδευτικό, αλλά και δεκτικότητα του για μετασχηματισμό των γνωσιακών του σχημάτων και της επαγγελματικής του αυθεντίας. Είναι πράγματι πιθανόν, ο εκπαιδευτικός να νιώθει ότι κλονίζεται η επαγγελματική του αυθεντία όταν νιώσει την ανάγκη το μετασχηματισμό. Αυτό, κατά τη

* Καθηγήτρια ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Αιγαίου

γνώμη μας, αντιπροσωπεύει ένα μεταβατικό στάδιο ανάμεσα στη διδασκαλία σε συμβατικό και ηλεκτρονικό / πολυμεσικό περιβάλλον. Η αυθεντία του εκπαιδευτικού σε συμβατικό περιβάλλον και σε προηγούμενες εποχές προβάλλει περιχαρακωμένη: αυτός είναι ο επαγγελματίας που γνωρίζει και διδάσκει και ο μαθητής είναι ο επαγγελματίας που μαθαίνει. Δεν συγχέονται οι ρόλοι. Σε ένα ηλεκτρονικό / πολυμεσικό περιβάλλον, αντίθετα, οι ρόλοι είναι ρευστοί και η αυθεντία του εκπαιδευτικού είναι συνάρτηση και της ικανότητας του να μαθαίνει από τους μαθητές και από άλλες πηγές. Άρα, εδώ έχουμε και ένα μετασχηματισμό ρόλου.

Θα σταθώ επιπλέον σε μία άλλη, γενικότερη, χρήση του μετασχηματισμού, σε αυτή που σχετίζεται με τις κοινωνικές προεκτάσεις της μάθησης σε πολυγλωσσικά / πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα. Σε πολλά έργα του ο Cummins, διαχωρίζει ανάμεσα στην παραδοσιακή, την προοδευτική / κατασκευαστική και τη μετασχηματιστική παιδαγωγική. Σε αυτό το διαχωρισμό, η παραδοσιακή παιδαγωγική βασίζεται στην αποθήκευση ποσοτικά μετρίσιμων πληροφοριών εκ μέρους του μαθητή, η προοδευτική / κατασκευαστική παιδαγωγική έχει στο επίκεντρο της το μαθητή και την ανάπτυξη δεξιοτήτων, ώστε να μπορεί να κατασκευάζει συνεργατικά με τους συμμαθητές του νέα γνώση και η μετασχηματιστική παιδαγωγική αφορά την κριτική εφαρμογή αυτής της νέας γνώσης στην κοινωνική καθημερινότητα του μαθητή, με σκοπό τη βελτίωση της καθημερινότητας αυτής. Σύμφωνα με αυτόν τον τριπλό προσανατολισμό, ο μετασχηματισμός βρίσκεται εκεί όπου η γνώση βγαίνει έξω από τα σύνορα του σχολείου.

Συνοπτικά: ο μετασχηματισμός είναι αναγκαίος για τη γνώση, αλλά και για την εφαρμογή της στην καθημερινότητα και υλοποιείται τόσο στις δύο πλευρές της παιδαγωγικής σχέσης (εκπαιδευτικός / μαθητής) όσο και μετά από αυτή τη σχέση και μετά και πέρα από το σχολείο. Επίσης, ο μετασχηματισμός μπορεί να συγκεκριμενοποιηθεί και να μελετηθεί σε πολλά διαφορετικά επίπεδα της παιδαγωγικής σχέσης: τόσο σε σχέση με τα περιεχόμενα που διδάσκονται όσο και σε σχέση με εκείνα που μαθαίνονται· τόσο σε σχέση με το μαθητή όσο και σε σχέση με το δάσκαλο· τόσο σε σχέση με τη διαδικασία όσο και σε σχέση με το αποτέλεσμα της μάθησης.

Βιβλιογραφία

Cummins, J. (2000): *Language, Power and Education: Bilingual Children in the Crossfire*, Clevedon: Multilingual Matters

Cummins, J., Brown, K. & Sayers, D. (2007): *Literacy, Technology & Diversity*, Boston / New York: Pearson

Vygotsky, L. S. (1998): *Ο Νους στην Κοινωνία: η Ανάπτυξη των Ανωτέρων Ψυχολογικών Διαδικασιών*, επιμλ.: Στ. Βοσνιάδου, μτφρ.: Α. Μπίμπου & Στ. Βοσνιάδου, Αθήνα: Gutenberg

Wells, G. (1999). *Dialogic Inquiry – Towards a Sociocultural Practice and Theory of Education*, Cambridge: Cambridge University Press

Wells, G. & Claxton, G. (2002): *Learning for Life in 21st Century*, Oxford: Blackwell Publishers